

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей
історичної науки**

Дебенко Василь Зеновійович

**СЛОВ'ЯНСЬКІ НАРОДИ В СИСТЕМІ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
XVI – XVII СТ.**

**Навчально-методичний посібник
для студентів денної та заочної форми навчання, які навчаються за
спеціальністю 032“Історія та археологія”**

Івано-Франківськ, 2024

УДК 94 (4 – 11)
ББК 63.3 (0)
В – 54

Дебенко В. З. Слов'янські народи в системі міжнародних відносин XVI – XVII ст. Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 032 “Історія та археологія”. Івано-Франківськ, 2024. 28 с.

У методичному посібнику на основі вітчизняної та іноземної наукової літератури і джерел пропонується короткий огляд політичного розвитку слов'янських країн і народів у системі міжнародних відносин XVI – XVII ст.

Посібник призначений для студентів спеціальності 032 “Історія та археологія”.

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор,

Володимир Леонович Комар

кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника (ПНУ)

кандидат історичних наук, доцент

Микола Дмитрович Вітенко

кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника (ПНУ)

Рекомендовано до друку Вченою Радою Факультету історії, політології і міжнародних відносин

**ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

(протокол № __ від “__” _____ 2024 р.)

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Тематичний план.....	11
Навчальна програма	13
Семінарські заняття.....	16
Перелік тем для самостійної роботи.....	25
Програмові вимоги.....	26
Рекомендовані джерела та література.....	27

ПЕРЕДМОВА

“Слов’янські народи в системі міжнародних відносин XVI – XVII ст.” є вибіркоvim компонентом передбаченим освітньою навчальною програмою, затвердженою до виконання МОН України для здобуття кваліфікаційного рівня бакалавр зі спеціальності “032 “Історія і археологія”.

Передбачає короткий і змістовний аналіз схеми підготовки студентів згідно навчальної програми з курсу “Слов’янські народи в системі міжнародних відносин XVI – XVII ст.”. Лекційні та семінарські заняття допоможуть студентам глибше засвоїти вузлові питання історичного розвитку народів цього регіону, ознайомитися з джерелами та історіографією. На семінарських заняттях студенти оволодівають основами наукового дослідження, навчаються самостійно оцінювати історичні події, висловлювати і аргументувати власні думки.

Мета дисципліни “Слов’янські народи в системі міжнародних відносин XVI – XVII ст.” полягає в тому, щоб, спираючись на методологічні принципи історичної науки, використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувані у студентів-істориків знання про головні етапи та події в історії слов’янських народів. Розглянути основні соціальні, економічні, політичні, етно-конфесійні та культурні процеси у східноєвропейському регіоні, проаналізувати труднощі, здобутки та специфіку в процесі формування державності слов’янських народів.

У результаті вивчення навчального курсу “Слов’янські народи в системі міжнародних відносин XVI – XVII ст.” студенти повинні оволодіти наступними компетентностями:

Інтегральна компетентність. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК).

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 6. Здатність використовувати різні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання.

ПРН-1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН-2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН-3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН-4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН-6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН-7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН-8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН-11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН-13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН-14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Навчальна програма курсу завершується заліком. Вона передбачає проведення 6 лекцій (12 години), 9 семінарських занять (18 годин), та 60 годин самостійної роботи для денної форми навчання та проведення 2 лекцій (4 години), 3 семінарських занять (6 годин), та 80 годин самостійної роботи для заочної форми навчання.

Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить:

Модуль 1	Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4	Всього
Поточний контроль	Контрольні роботи	Колоквіум	Реферативна робота	
35 балів	30 балів	20 балів	15 балів	100 балів

Поточний контроль знань

Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від "1" до "5". Позначення "0" виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через непідготовленість, або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на коефіцієнт. Середнє арифметичне визначається як сума набраних студентом балів поділена на кількість занять, в яких він брав участь і був оцінений. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при вирахуванні середнього арифметичного. Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене з поважних причин заняття студент може "відпрацювати" у формі, визначеній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на середній

арифметичний бал студента. Як правило “відпрацювання” проходить у вигляді написання і захисту реферату на визначену викладачем тему (вимоги до додаткової реферативної роботи встановлюються викладачем та кафедрою окремо).

Контрольна робота

Впродовж роботи над вивченням дисципліни передбачено проведення контрольної роботи.

При цьому за контрольну роботу студент може одержати 30 балів. Написання контрольної роботи є обов’язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Контрольна робота передбачає формулювання 5 завдань: 2 теоретичних, 1 практичного (на знання історичних джерел), 1 знання термінів та 1 на знання хронології.

Критерії оцінювання завдань на контрольній роботі (наведено максимальну кількість балів, яку можна здобути за відповідь на кожне завдання):

Завдання	Бали
1 теоретичне	5 балів
2 теоретичне	5 балів
3 практичне	3 балів
4 знання термінів	1 бал
5 знання хронології	1 бал
Разом	15 балів

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати.

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів з наукових публікацій по важливих проблемах даної навчальної дисципліни.

Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді проведення колоквиуму чи написання реферату.

Самостійна робота студентів оцінюється в наступних діапазонах:
Критерії оцінювання колоквиуму (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів)

Критерії	Бали
глибока, розгорнута відповідь	9-10 балів
правильна стисла відповідь	7-8 балів
поверхова відповідь	5-6 балів
поверхова відповідь з наявністю окремих помилок	3-4 балів
розкриття окремого аспекту питання	1-2 бали
неправильна відповідь або її відсутність	0 балів

Критерії оцінювання реферату (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів)

Критерії	Бали
● глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	- 9-10 балів
● обґрунтоване розкриття проблеми	- 7-8 балів
● тема розкрита неповно	- 5-6 балів
● реферат суто компілятивного рівня	- 3-4 балів
● розкритий лише окремий аспект	- 1-2 бали
● реферат не зарахований	- 0 балів

Самостійна робота студента має на меті закріпити і поглибити набуті студентом знання і вміння у процесі вивчення дисципліни. Навчити студента науково грамотно оформити підготовлені ним матеріали.

У зв'язку із військовими діями, перебуванням студента за межами України, іншими поважними обставинами, наявність яких підтверджується відповідними документами, Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника передбачено можливість складання екзаменів та заліків у вигляді тестування у дистанційній формі навчання <https://d-learn.pnu.edu.ua/>.

Політика курсу

Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт.

Студенти мають інформувати керівництво факультету та викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових

робіт, передбачених курсом.

Академічна доброчесність:

Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Шкала перерахування оцінок

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	5	A	зараховано
81-89	добре	4	B	
71-80			C	
61-70	задовільно	3	D	
51-60			E	
25-50	Допускається до здачі іспиту			
0-25 (0-50) (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано
Сума балів по талону № 1, 2 0-50	незадовільно	2	FX	
Сума балів по талону № 3 0-50	незадовільно	2	F	

У науково-методичному посібнику особливу увагу відведено планам семінарських занять. Окремо перераховано питання для самостійної роботи студентів, список рекомендованих джерел та літератури до цілого курсу.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	Лекції	Семінарські заняття	Індивідуальну і самостійну роботу
Вступ. Предмет та завдання курсу. Особливості міжнародного становища слов'янських країн в XVI-XVII ст.	2	2	4
Чеські землі в системі міжнародних відносин у XVI-XVII ст.	2	-	4
Словаччина в системі міжнародних відносин ранньомодерного часу	2	-	4
Внутрішня та зовнішня політика великих московських князів Івана III та Василя III (друга половина XV – перша третина XVI ст.)	-	2	4
Польське королівство в системі міжнародних відносин ранньомодерного часу	2	–	4
Розпад Золотої Орди. Створення Кримського ханату. Внутрішня та зовнішня політика Гіреїдів XVI-XVII ст.	2	–	4
Загострення міжнародної ситуації у Європі у першій половині XVII ст. Передумови першої Європейської війни (1618-1648 рр.) і участі в ній слов'янських народів.	-	4	4
Утворення Габсбурзької багатонаціональної монархії.	2	-	4
Внутрішньополітичне та міжнародне становище Речі Посполитої в XVI - XVII ст.	-	4	4
Завоювання Османською імперією слов'янських народів Балканського півострова	-	4	4
Хорватія під владою	-	-	4

Габсбургів у XVI-XVIII ст.			
Міжнародне становище Словенії у XVI-XVII ст.	–	-	4
Дубровницька республіка під владою Туреччини (1526-1806 рр.).	–	-	4
Далмація під владою Венеції (1420-1797 рр.).	–	-	4
Контрольна робота	–	2	2
Разом за семестр	12	18	60

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

1. Особливості міжнародного становища слов'янських країн. По даному питанню потрібно розкрити закономірності утворення централізованих держав у Європі у XV-XVI ст.

В слов'янських країнах процес утворення держав мав свої особливості. В момент їх утворення ще не утворились передумови до утворення внутрішнього ринку. Головним об'єднавчим фактором стала сильна політична загроза їх національному існуванню. Для Росії з боку татар, Габсбурзької імперії (до складу якої увійшли чехи, словаки та частина південнослов'янських народів), з боку турків. Польщі і Речі Посполитої - з боку німецьких феодалів і Росії. В цих країнах головною рушійною силою об'єднання виступила шляхта, дворянство (без бюргерства як це мало місце в ряді країн Західної Європи) і утворення таких держав відбувалося на феодалному ґрунті. До того ж в Росії, Габсбурзькій імперії та Речі Посполитій особливістю була їх багатонаціональність, окрім цього в історичній літературі не відносять Польщу до централізованих держав.

2. Утворення станових монархій, їх особливості у слов'янських країнах. Передумови і процес формування станів і станових монархій в Європі. Уява сучасників про визначення політичних обов'язків суспільно-політичних верств населення як основи станового поділу суспільства. Стани, їх політична і економічна роль у суспільному житті, їх особливості у слов'янських країнах. Політична роль монархів і представницьких органів влади у слов'янських країнах.

3. Внутрішня та зовнішня політика великих московських князів Івана III та Василя III (друга половина XV – перша третина XVI ст.).

«Государ всієї Русі». Об'єднавча політика Івана III. «Судебник» 1497 р. Зовнішня політика Івана III. Зміцнення особистої влади Івана III та Василя III. Генеза самодержавства та деспотизму в Російській державі. Утворення Російської централізованої держави.

4. Розпад Золотої Орди. Створення Кримського ханату. Внутрішня та зовнішня політика Гіреїдів XVI-XVIII ст. Причини розпаду Золотої Орди: політичні, суспільні, релігійні та ін. Кримське ханство. Внутрішня і зовнішня політика ханів династії Гіреїв.

5. Загострення міжнародної ситуації у Європі у першій половині XVII ст. Передумови першої Європейської війни (1618-1648 рр.) і участі в ній слов'янських народів. Боротьба за збереження феодалізму і панування у Європі (з боку Папства, Габсбургів і Польщі) між цією коаліцією і Швецією та Францією, які виступили у завершальний процес формування національної і наднаціональної державності. Релігійний і політичний фактори у 30-річній війні. Протестації (1529 р.), утворення «Протестантської унії» 1608 р. «Католицької Ліги» 1609 р. Початок війни.

6. Чехія в 30-річній війні 1618-1648 років. Загострення політичної і релігійної ситуації в Чехії, викликаної політикою імператора Рудольфа II (1576-1611 рр.). Спроби зняти політичну напругу. Грамота величності (1609

р.) і її підтвердження Матвієм II (1612-1619 рр.). Чеське повстання 1618-1620 рр. Програма повсталих: наголошення на праві вибору короля, обмеження його влади законодавчим сеймом, пріоритет законів сейму над Указами імператора, свобода віросповідань. Соціальна обмеженість вимог. Спроби повсталих одержати широку міжнародну підтримку. Фрідріх Пфальцьський. Повстання трансільванського князя Бетлена Габора. Поразка на Білій горі (1620 р.) і її наслідки для Чехії.

7. Річ Посполита у Тридцятилітній війні (1618-1648 рр.). Розглядаючи дане питання, слід розкрити як загальні передумови участі Речі Посполитої у війні на боці Габсбургів, так і династичні міркування королівського двору. Перше полягало в тому, що панівні верстви Польщі взяли активну участь у контрреформації і розраховували на підтримку Габсбургів у боротьбі з Туреччиною і у своїй експансії на Схід. До того ж польський король Сигізмунд III (1566-1632 рр.) сподівався повернути собі шведський престол, якого його позбавило протестантське дворянство, і претендував на російський престол для свого сина Владислава, обраного у 1610 р. Боярською Думою російським царем. За таких умов у зовнішньополітичному курсі Польщі взяли гору династичні і експансіоністські розрахунки над національними інтересами, які вимагали повернення Польської Сілезії, захопленої Чехією, яка входила до складу імперії Габсбургів. Така політика Польщі привела до польсько-турецької війни 1620-1621 років (розгром польських військ під Могильовом 1620 р.) і спроби турок захопити Хотин, польсько-шведської війни 1621-1629 років (наслідком якої було Альтмарське перемир'я 1629 р., за яким вона втратила позиції на Балтиці), польсько-російські війни 1632-1634 років за умовами Поляновського миру Владислав IV (1632-1648 рр.) відмовився від претензій на російський престол).

8. Росія і Тридцятирічна війна. Російсько-польська війна 1632-1634 років. За Деулінським перемир'ям 1618 р. Польща отримала Смоленськ, Владислав IV не облишив претензій на царський престол. Ці питання, зважаючи на сприятливу міжнародну обстановку, Росія сподівалась вирішити переможною війною. У разі успіху царизм планував захопити українські і білоруські землі і посилити свої позиції у Прибалтиці. Проте, не дивлячись на підготовку, Смоленський похід був невдалий і 40-тисячна армія воєводи Шеїна капітулювала. Поляновський мир 1634 р. зберіг територіальний статус-кво. Успіхом для Росії стала лише відмова Владислава IV від претензій на російський престол.

9. Міжнародне становище Чехії у другій половині XV-XVI ст. Утворення станової монархії. Законодавча і виконавча влада. Спроби зміцнення королівської влади за років правління Іржі Подебрада (1448-1471 рр.): ревізія земельних володінь, посилення ролі адміністрації, розширення привілеїв шляхти і міст. Проект 1464 р. конгрегації європейських держав. Боротьба за чеський престол Матіаша XV-няді і Казимира Ягелончика. Правління Владислава Ягелончика (1471-1516 рр.), його сина Людвіга

(Лайоша) II (1516-1526 рр.). Ослаблення королівської влади. Махочська битва (1526 р.), загибель чеського і угорського короля Людвіга II і обрання чеським і угорським королем Фердинанда I Габсбурга.

10. Міжнародне становище Словаччини XV-XVI ст. в складі Угорського королівства. Початок структурної перебудови господарства, зміцнення фільваркової системи, посилення залежності селян. Обмеження права переходу (1495 р.) і запровадження розпуску біглих селян (1504 р.). Селянська війна 1514 року каруців (хрестоносців) під проводом Дьорді Дожа. Загально-угорська збірка законів «Трипартикум Унгарії» (1514 р.): станове розмежування суспільства, прав і привілеїв феодалів, закріпачення селян. Міста, ремесло, торгівля. Релігійна ситуація. Спроби верхівкової реформації і наступ контрреформації (сейм 1523 р.). Битва під Мохачем (1526 р.), загибель угорського і чеського короля Людвіга (Лайоша II) боротьба за владу Яна Запольї і Фердинанда Габсбурга. Словацькі землі під владою Габсбургів і Османської імперії у XVI ст.

11. Утворення Габсбурзької багатонаціональної монархії. Передумови і наслідки для слов'янських країн. Політична структура. Імперський статус слов'янських країн. Внутрішня і зовнішня політика Габсбургів у XVI – початку XVII ст., її вплив на слов'янські країни.

12. Внутрішньополітичне та міжнародне становище Речі Посполитої в XVI - XVII ст.

Внутрішньополітичне і міжнародне становище Речі Посполитої у 60- 90-х роках XVII ст. Зовнішня політика королівської династії Вазів. Політичне ослаблення Польщі внаслідок постійних війн з сусідніми державами. Війна з Росією за українські землі. Андрусівське перемир'я. Вічний мир. Втручання іноземних держав у внутрішні справи Польщі.

13. Міжнародне становище Чехії у XVII - початку XVIII ст. Поразка на Білій горі (1620 р.), Тридцятирічна війна (1618-1648 рр.) та їх вплив на політичне становище Чехії. Габсбурзька політика: позбавлення її політичної самостійності і перетворення у спадкове володіння (1627 р.); наступ католицизму і проголошення його державною релігією (Укази 1624 р., 1651-1657 рр.). і переслідування протестантів, масова еміграція; насадження німецької мови. Руйнація економічних основ лицарського землеволодіння (перерозподіл феодалських земель), етнічний фактор наступу на національне дворянство.

14. Міжнародне становище Словаччини XVII – початку XVIII ст. Складність геополітичного становища як прикордонної зони і народу під владою Габсбургів і османів (до 1699 р.) викликані цим особливості в політиці Габсбургів щодо угорського королівства, до складу якого входила Словаччина. Антигабсбурзький виступ (1644-1645 рр.) трансільванського князя Дьорді I Ракоці. Лінузький мир 1645 р. Посилення політики католицизму, переслідування протестантів (Укази 1651 р. і 1657 р.). рух Імре Тьокелі (1678-1685 рр.) і участь в ньому словаків. Поразка руху І.Тьокелі.

15. Втрата Угорщиною політичної самостійності (1687 р.) і перетворення на спадкоємне володіння Габсбургів. Наступ Габсбургів на становищі привілеї і посилення католицизму.

16. Організація владування і управління Османською імперією слов'янськими народами. Румелійське бейлербейство, аялети Боснія і Сербія. Кнези і кмети. Судова влада. Церква і держава. Особливості управління в Болгарії, Сербії, Боснії і Герцеговині. Державні, вакуфні землі, мюльки. Сіпахи і їх земельне володіння: тімари, зеамети, хаси. Аграризація міського населення і демографічні зміни в містах. Зовнішня і внутрішня торгівля, зміни торговельних шляхів. Суспільні стани. Бейлербеї, беї, сіпахи, райя, войнуки, марталози, соколари, дербентджії, чуприджії.

Військово-ленна система: передумови її утворення (скерування на чисельно-дешеву армію), організаційні (умовне наділення землею, участь у поділі награваного), причини занепаду (зміни в політичній обстановці в Європі, осідання сіпахів на землю і поява помість чіфтліків, зменшення війська сіпахів і зростання ролі яничар.

17. Болгарія під час війн європейських держав проти Османської імперії. Національно-визвольна боротьба. Рух гайдуків. Австрійсько-турецька війна 1592-1606 рр. і повстання 1598 р. у Тирнові (Тодор Балина і митрополит Деонісій), повстання у Чепровці і Тирнові 1686-1688 рр. під час австро-турецької війни 1683-1699 рр. Передумови повстань, надії повсталих на Австрію і Росію. Заклики російського царизму до повстань під час російсько-турецьких війн другої половини XVIII ст. і їх наслідки. Зневіра болгарського народу у допомозі з боку Росії і Австрії.

18. Боротьба Сербії, Македонії, Боснії і Герцеговини проти турецького ярма у XVI-XVII ст. Рух гайдуків і повстання (1592 р., 1595 р., 1597 р.) під час австро-турецької війни 1592-1606 рр., повстання під час австро-турецької війни 1683-1699 рр. і створення антитурецької «Священної ліги» (1684 р.). Перемога під Віднем (1683 р.) Яна III Собеського. Походи на Азов (1695-1696 рр.) Петра I. Захоплення турецькими військами Белграду (1690 р.) і масове переселення сербів у габсбурзькі володіння. Карловицький мир (1699 р.) і захоплення Австрією частини Угорщини, Трансильванії, Хорватії, Словенії і Росією Азова.

19. Чорногорія і її боротьба за незалежність у XVII-XVIII ст. Соціально-економічний розвиток і політичне становище. Аграризація країни і племінні союзи. Антитурецький рух (1645-1669 рр., 1688 р.). підкорення Чорногорії турками і ліквідація її автономії (1692 р.). Державна і релігійна діяльність митрополита Даниїла Негоша (1670-1735 рр.), його зв'язки з Росією. Його спадкоємці Сава і Василь (1750-1766 рр.) і Самозванець Степан Малий (1767-1773 рр.). Походи турецьких військ проти Чорногорії у 1787 р., 1796 р. і фактичне здобуття незалежності у 1796 р. за часів правління Петра I Негоша (1781-1830 рр.).

20. Хорватія під владою Габсбургів у XVI-XVII ст. Політичне становище і соціально-економічний розвиток Хорватії у XVI ст. Боротьба

за владу між Габсбургами і Заполяї (1526-1527 рр.) після поразки у Махоцькій битві і загибелі угорського короля Людовика (Лайоша) II (1526 р.). Боротьба з походами турок (1532 р., 1538 р.). І заходи по посиленню оборони. Захоплення хорватської території і входження решти території до складу імперії Габсбургів. Утворення військового кордону з хорватських, волоських, сербських, боснійських біженців. Граничари, їх організація і господарство. Оборона Міклошем Зринським (1566 р.) Сігету від турків. Руйнація господарства, аграризація країни і міст. Австрійська колонізація.

Посилення влади Габсбургів над Хорватією за Рудольфа II (1576-1612 рр.). Зростання австрійської колонізації і феодального землеволодіння, обмеження автономії і підпорядкування банських військ; спроби обмеження прав влахів і граничар. Їх перетворення на феодально-залежних селян, їх виступи у 1665 р., 1692 р., 1697 р. зростання невдоволення внутрішньою централізаторською і зовнішньою (відсутність активності у боротьбі з Туреччиною) політикою за часів імператора Леопольда I (1658-1705 рр.). Змови Міклоша Зринського (1663-1664 рр.). Вештелені (1666-1667 рр.), заколот Петра Зринського (1660-1671 рр.) та їх наслідки.

21. Міжнародне становище Словенії у XVI-XVII ст.

Германська колонізація Словенії, початок захоплення її Австрією (1582 р.) і включення її у спадкову власність Габсбургів (середина XVI – початок XIX ст.). Зростання товарного виробництва, збільшення податків, соціальна диференціація суспільства. Селянське повстання 1515 р. Тридцятилітня війна, та її вплив на занепад господарства і міст у XVII ст.

22. Дубровницька республіка під владою Туреччини. Політичне становище. Перехід з васальної залежності Угорщині у васальну залежність Туреччини (1526-1806 рр.). Особливості політичного устрою (повне внутрішнє самоуправління, власні закони із законодавчою, - Велике віче, - і виконавчою, - виборний князь, Сенат, мале віче владою) і соціально-економічного розвитку (сприяння Туреччини розвитку торгівлі і лихварського капіталу).

23. Далмація під владою Венеції.

Політичне становище і театр венеціано-турецьких війн (1463-1479 рр., 1499-1502 рр., 1537-1540 рр., 1570-1573 рр., 1645-1669 рр., 1714-1718 рр.). Суспільний устрій. Самоврядування міст з Великою Радою, Сенатом, виборним князем. Поширення у XVI ст. на Далмацію Венеціанських законів і запровадження намісництва. Соціально-економічний розвиток. Антифеодальні і анти венеціанські повстання у 1514 р. на острові Хвар, у 1539 р. на острові Ребе і у 1593 р., 1596 р.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ
ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ
Семінарське заняття № 1

Тема: Особливості міжнародного становища слов'янських народів у першій третині XVI – початку XVII ст. (2 години)

План

1. Передумови та причини утворення централізованих держав у Європі. Станово-представницькі та мультинаціональні держави Центрально-Східної Європи.
2. Формування станово-представницької монархії у Польщі та Речі Посполитій у XVI – XVII ст. Зовнішні загрози та династичні кризи як елемент державотворення.
3. Особливості розвитку Чеської станово-представницької монархії у XVI – на початку XVII ст.
4. Утворення та зовнішня політика Австрійської багатонаціональної держави у XVI – початку XVII ст.
5. Особливості політичного становища словенських та хорватських земель у складі Угорського королівства у XV – першій третині XVI ст.

Джерела та література

Джерела

Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с.
<https://toloka.to/t61890>

Література

1. Андрусяк Я. Формування станово-представницької монархії у Чеському королівстві за правління династії Ягеллонів (1471 – 1526 рр.). Ужгород, 2016. https://shron1.chtyvo.org.ua/Andrusiak_Yaroslav/Formuvannia_st_anovopredstavnytskoi_monarkhii_u_Cheskomu_korolivstvi_za_pravlinnia_dynasti_i_Yahellon.pdf?
2. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К.: ДУХІЛІТЕРА, 2005. https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviau_v_ievropeiskii_istorii_ta_tsyvilizatsii/
3. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
4. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhezhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvil_izatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf?
5. Звягіна О. М. Зовнішня політика Польського королівства у Центрально-Східній Європі в умовах між династичного суперництва ягеллонів і Габсбургів (1507-1548рр.). Запоріжжя, 2018. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zviahina_Oleksandra

[/Zovnishnia polityka Polskoho korolivstva u TsentralnoSkhidnii Yevropi v u movakh mizhdynastychnoho s.pdf?](#)

6. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Zinko_Yurii/Narysy_istorii_Chekhii.pdf?

7. Історія західних та південних слов'ян з давніх часів до XX ст. / За ред. проф. В. І. Ярового. К.: Либідь, 2001. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001831

8. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. проф. Леоніда Зашкільняка. Львів, 2001.

https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/

9. Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. С. 5 – 36. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnish_ykh_chasiv_do_nashykh_dniv.pdf?

10. Цольнер Еріх. Історія Австрії / Пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Tsolner_Erikh/Istoriia_Avstrii/

Семінарське заняття № 2

Тема: Московська централізована держава в системі міжнародних відносин першій третині XVI – першій половині XVII ст. (2 години)

План

1. Зовнішня і внутрішня політика Івана IV. Лівонська війна. Опричнина.
2. Особливості розвитку Московської держави в останній третині XVI – на початку XVII ст. Борис Годунов та Василь Шуйський.
3. Смутні часи. Династійна криза і зростання ролі Земських соборів. Іноземна інтервенція і боротьба з нею.
4. Встановлення династії Романових. Правління Михайла Романова та Олексія Михайловича.

Література

1. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 346 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Vitenko_Mykola/Istoriia_Rosii.pdf
2. Гришко В. Історично-правне підґрунтя теорії III Риму. Мюнхен, 1953. 76 с. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14901/file.pdf>
3. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з

- англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviiany_v_ievropeiskii_istorii_ta_syvilizatsii/
4. Дебенко В. Генеза деспотизму у Московській державі за правління Івана IV // Галичина. 2003. № 9. С. 32 – 37.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Debenko_Vasyl/Heneza_despotyzmu_v_Moskovskii_derzhavi_za_pravlinnia_Ivana_IV.pdf?
5. Дебенко В. З. Зародження імперської ідеї в Московській державі в кінці XV-XVI ст. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 153 с. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0005370
6. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
7. Дзеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhedzhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvilizatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf?
8. Історія Росії (з найдавніших часів до кінця XVIII століття): Навч. посіб. / Мордвінцев В.М. ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2013. 455 с.
<https://toloka.to/t67594>
9. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
10. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад. Львів: УКУ, 2005. 360 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kappeler_Andreas/Rosiia_iak_polietnichna_imperiia.pdf?
11. Кінан Е. Російські історичні міфи. К.: Критика, 2001. 284 с.
<http://history.org.ua/LiberUA/966-7679-17-9/966-7679-17-9.pdf>
12. Крупницький Б. Теорія III Риму і шляхи російської історіографії. Мюнхен, 1952, 29 с. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14902/file.pdf>
13. Оглоблин О. Московська теорія III Риму в XVI-XVII стол. Мюнхен, 1951. 55 с. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2066/file.pdf>
14. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К.: Критика, 2015. 456 с.
https://shron3.chtyvo.org.ua/Plokhii_Serhii/Pokhodzhennia_slovianskykh_natsii_Domoderni_identychnosti_v_Ukraini_Rosii_ta_Bilorusii.pdf?
15. Російський імперіалізм / Пер. з англ. Тараса Цимбала. К., 2010. 395 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Hunchak_Taras/Rosiiskyi_imperializm/

Семинарське заняття № 3

Тема: Тридцятирічна війна 1618 – 1648 рр. та участь у ній слов'янських народів (4 години)

План

1. Загострення міжнародних протиріч у Європі та передумови першої загальноєвропейської війни 1618 – 1648 рр.
2. Чехія в Тридцятирічній війні.
3. Річ Посполита в Тридцятирічній війні.
4. Росія в Тридцятирічній війні.
5. Вестфальський мир і його вплив на європейські і слов'янські країни.

Джерела

Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с.
<https://toloka.to/t61890>

Література

1. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviany_v_ievropeiskii_istorii_ta_syvilizatsii/
2. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
3. Дзеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhedzhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvilizatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf?
4. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zinko_Yurii/Narysy_istorii_Chekhii.pdf?
5. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. К.: Критика, 1998. 287 с. (С. 15 – 27)
https://shron1.chtyvo.org.ua/Inaldzhyk_Halil/Osmanska_imperiia_klasychna_doba_1300-1600.pdf?
6. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002085>
7. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
8. Коротка історія Чехії і Словаччини / Під ред. П.С. Федорчака. Івано-Франківськ, 1999. <https://www.twirpx.com/file/2212705/>
9. Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. С. 5 – 36.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnish_ykh_chasiv_do_nashykh_dniv.pdf?

16. Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924. 236 с.
[https://shron2.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Istoriia_Turechchyny_vyd_1924.pdf?](https://shron2.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Istoriia_Turechchyny_vyd_1924.pdf)
17. Кулаковський П. Українські землі під час Смоленської війни // Нариси військово-політичної історії України. Острог, 2014. С. 86 – 114.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kulakovskiyi_Petro/Ukrainski_zemli_pid_chas_Smolenskoi_viiny_16321634_rr.pdf
18. Мандзяк В. Битви української середньовічної та ранньомодерної історії: Довідник. Львів: Літопис, 2011. 432 с.
[https://shron1.chtyvo.org.ua/Mandziak_Viktor/Bytvy_ukrainskoi_serednovichnoi_ta_rannomodernoi_istorii_Dovidnyk.pdf?](https://shron1.chtyvo.org.ua/Mandziak_Viktor/Bytvy_ukrainskoi_serednovichnoi_ta_rannomodernoi_istorii_Dovidnyk.pdf)
19. Мицик Ю. А., Пухальська Н. Я. Італійська брошура 1633 р. про участь запорожців у Смоленській війні (1632 – 1634 рр.) // Український історичний журнал. 2010. № 3. С. 213-218. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UIJ_2010_3_16.pdf

Семінарське заняття № 4

Тема: Внутрішньополітичне та міжнародне становище Речі Посполитої в другій половині XVI-XVII ст.

(4 години)

План

1. Внутрішньополітичне і міжнародне становище Речі Посполитої у другій половині XVI ст.
2. Польсько-шведські військово-політичні конфлікти XVII ст.
3. Польсько-російські військово-політичні конфлікти XVII ст.
4. Польсько-турецькі війни XVII ст.

Джерела

Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с.
<https://toloka.to/t61890>

Література

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 462 с.
[https://shron1.chtyvo.org.ua/Vandych_Potr/Tsina_svobody_Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_vid_Serednovichchia_do_sohodennia.pdf?](https://shron1.chtyvo.org.ua/Vandych_Potr/Tsina_svobody_Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_vid_Serednovichchia_do_sohodennia.pdf)
2. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviany_v_ievropeiskii_istorii_ta_tsyvilizatsii/
3. Девіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / пер. з англ. П. Таращук. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2008. 1080 с.
[https://shron1.chtyvo.org.ua/Deivis_Norman/Bozhe_ihryshe_istoriia_Polschi.pdf?](https://shron1.chtyvo.org.ua/Deivis_Norman/Bozhe_ihryshe_istoriia_Polschi.pdf)

4. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
5. Дзеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhedzhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvilizatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf
6. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002085>
7. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
8. Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnishykh_chasiv_do_nashykh_dniv.pdf
9. Норкус З. Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперій. Пер. з лит. Петро Білинський. Київ Критика, 2016. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zenonas_Norkus/Neproholoshena_imperiia_Velyke_kniazivstvo_Lytovske_z_pohliadu_porivnialnoistorychnoi_sotsiologii_i.pdf
10. Польща – нарис історії / за ред.: Владзімежа Менджецького та Єжи Брацисевича; пер. з пол. Івана Сварника. Варшава: Вид-во Ін-т нац. пам'яті, 2015. https://chtyvo.org.ua/authors/Mendzhetskyi_Vlodzimiezh/Polsha_-_narys_i

Семинарське заняття № 5

Тема: Південні слов'янські народи під владою Османської імперії в XVI – XVIII ст. (4 години)

План

1. Турецьке завоювання слов'янських народів Балканського півострова..
2. Болгарія під час війн європейських держав проти Туреччини.
3. Боротьба Сербії, Македонії, Боснії та Герцеговини проти Туреччини.
4. Чорногорія і її боротьба за незалежність у XVI – XVIII ст.
5. Дубровницька республіка під владою Туреччини в 1526-1806 рр.

Джерела

Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с. <https://toloka.to/t61890>

Література

1. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviany_v_ievropeiskii_istorii_ta_tsyvilizatsii/
2. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
3. Дзеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhedzhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvilizatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf?
4. Живачівський А., Жерноклеєв О. Криза тимарної системи в Османській імперії XVI – XVII ст.: причини та наслідки // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 2010. Вип. 17. С. 55-61. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zhyvachivskyi_Andrii/Kryza_timarnoi_systemy_v_Osmanskii_imperii_XVIXVII_st_prychyny_ta_naslidky.pdf?
5. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. К.: Критика, 1998. 287 с. (С. 15 – 27) https://shron1.chtyvo.org.ua/Inaldzhyk_Halil/Osmanska_imperiia_klasychna_doba_1300-1600.pdf?
6. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002085>
7. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
8. Ковальчук М. Організація провінційного управління Османської імперії XVI ст. за даними Канун-наме // Український історичний збірник. 2017. Вип. 19. С. 67 – 82. https://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalchuk_Mariia/Orhanizatsiia_provintsiinoho_upravlinnia_Osmanskoii_imperii_XVI_st_za_danymy_kanun-name.pdf?
9. Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. С. 5 – 36. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnishykh_chasiv_do_nashykh_dniv.pdf?
10. Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924. 236 с. https://shron2.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Istoriia_Turechchyny_vyd_1924.pdf?
11. Макаревич А. С. Значення імаретів в системі вакфу Османської імперії в XIV – XVII століттях // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2016. Вип. 45. Том 2. С. 147 – 150. https://shron1.chtyvo.org.ua/Makarevych_Antonina/Znachennia_imatetiv_v_systemi_vakfu_Osmanskoii_imperii_v_XIV-XVII_stolittiakh.pdf?
12. Срібняк І. В., Дудар Р. В. Збройні сили Османської імперії (XIV – XVIII ст.): історія розвитку, структура, бойові кондиції. К., 2018. 50 с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25711/1/I_Sribnyak_R_Dudar_ZSOI_2018_I_FF.pdf

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зовнішня політика великих московських князів Івана III та Василя III (друга половина XV – перша третина XVI ст.). Утворення Московської централізованої держави.

«Государ всієї Русі». Об'єднавча політика Івана III. «Судебник» 1497 р. Зовнішня політика Івана III. Зміцнення особистої влади Івана III та Василя III. Генеза самодержавства та деспотизму в Російській державі. Утворення Московської централізованої держави.

2. Розпад Золотої Орди. Створення Кримського ханату. Внутрішня та зовнішня політика Гіреїдів XVI-XVIII ст. Причини розпаду Золотої Орди: політичні, суспільні, релігійні та ін. Кримське ханство. Внутрішня і зовнішня політика ханів династії Гіреїв.

3. Російсько-польська війна 1632-1634 років. За Деулінським перемир'ям 1618 р. Польща отримала Смоленськ, Владислав IV не облишив претензій на царський престол. Росія сподівалась вирішити переможною війною. У разі успіху царизм планував захопити українські і білоруські землі і посилити свої позиції у Прибалтиці. Проте. Поляновський мир 1634 р.

4. Міжнародне становище Чехії у другій половині XV-XVI ст. Законодавча і виконавча влада. Спроби зміцнення королівської влади за років правління Іржі Подебрада (1448-1471 рр.). Боротьба за чеський престол Матіаша Хуньяді і Казимира Ягелончика. Правління Владислава Ягелончика (1471-1516 рр.), його сина Людвіга (Лайоша) II (1516-1526 рр.). Ослаблення королівської влади. Махочська битва (1526 р.), загибель чеського і угорського короля Людвіга II і обрання чеським і угорським королем Фердинанда I Габсбурга.

5. Міжнародне становище Словаччини у складі угорського королівства наприкінці XV-XVI ст. Релігійна ситуація. Спроби верхівкової реформації і наступ контрреформації (сейм 1523 р.). Битва під Мохачем (1526 р.), загибель угорського і чеського короля Людвіга (Лайоша II) боротьба за владу Яна Запольї і Фердинанда Габсбурга.

6. Міжнародне становище Словаччини XVII ст. Складність геополітичного становища як прикордонної зони і народу під владою Габсбургів. Антигабсбурзький виступ (1644-1645 рр.) трансільванського князя Дьорді I Ракоці. Лінузький мир 1645 р., рух Імре Тьокелі (1678-1685 рр.) і участь в ньому словаків. Поразка руху І.Тьокелі.

7. Болгарія під час війн європейських держав проти Османської імперії. Національно-визвольна боротьба. Рух гайдуків. Австрійсько-турецька війна 1592-1606 рр. і повстання 1598 р. у Тирнові (Тодор Балина і митрополит Деонісій), повстання у Чепровці і Тирнові 1686-1688 рр. під час австро-турецької війни 1683-1699 рр. Передумови повстань, надії повсталих на Австрію і Росію. Зневіра болгарського народу у допомозі з боку Росії і Австрії.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Дайте характеристику процесу завоювання турками слов'янських народів Балканського півострова.
2. Охарактеризуйте особливості турецького управління в Болгарії, Сербії, Боснії та Герцеговини.
3. Проаналізуйте участь Речі Посполитої у війнах XVII ст.
4. Охарактеризуйте міжнародне й внутрішньополітичне ослаблення Речі Посполитої в першій половині XVII ст.
5. Охарактеризуйте військово-ленну систему, передумови її утворення та причини занепаду.
6. Чорногорія і її боротьба за незалежність у XVI – XVIII ст.
7. Болгарія під час війн європейських держав проти Туреччини.
8. Річ Посполита в Тридцятирічній війні.
9. Чехія в Тридцятирічній війні..
10. Охарактеризуйте зовнішню політику Кримського ханства у XVI –XVII ст.
11. Росія в Тридцятирічній війні.
12. Проаналізуйте політичні, соціальні, економічні чинники утворення Габсбурзької імперії.
13. Охарактеризуйте міжнародні відносини в Європі напередодні Тридцятирічної війни.
14. Проаналізуйте суспільно-політичний розвиток чеських земель у складі Австрійської імперії у XVII ст.
15. Охарактеризуйте соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток литовських земель у складі Речі Посполитої в 1569 – 1700 рр.
16. Проаналізуйте суспільно-політичний розвиток Хорватії під владою Габсбургів у XVI – XVII ст.
17. Охарактеризуйте зовнішню політику Пруссії у XVII ст.
18. Охарактеризуйте документ: Вічний мир 1686 р.
19. Охарактеризуйте документ: Журавницький мирний договір 1676 р.
20. Охарактеризуйте документ: Вестфальський мирний договір 1648 р.
21. Охарактеризуйте документ: Радомська конституція 1505 р.
22. Охарактеризуйте документ: Трипартикум Хунгарії 1514 р.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- 1.Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 462 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Vandych_Potr/Tsina_svobody_Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_vid_Serednovichchia_do_sohodennia.pdf?
- 2.Власто А.П. Запровадження християнства у слов'ян: Вступ до середньовічної історії слов'янства / З англ. пер. Р. Ткачук та Ю. Терех. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Vlasto_AP/Zaprovadzhennia_khrystyianstva_u_slovia_n.pdf?
- 3.Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 2. Беларусь у перыяд Вялікага Княства Літоўскага / Рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мн.: Экоперспектыва, 2008. 688 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-985-469-204-3/978-985-469-204-3.pdf>
- 4.Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 3: Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVII–XVIII стст.) / Рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мн.: Экоперспектыва, 2007. 344 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-985-469-203-6/978-985-469-203-6.pdf>
- 5.Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviiany_v_ievropeiskii_istorii_ta_syvilizatsii/
- 6.Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
- 7.Зінко Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zinko_Yurii/Narysy_istorii_Chekhhii.pdf?
- 8.Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. К.: Критика, 1998. 287 с. (С. 15 – 27)
https://shron1.chtyvo.org.ua/Inaldzhyk_Halil/Osmanska_imperiia_klasychna_doba_1300-1600.pdf?
- 9.Історія західних та південних слов'ян з давніх часів до ХХ ст. / За ред. проф. В. І. Ярового. К.: Либідь, 2001. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001831
- 10.Історія Центрально-Східної Європи / За ред. проф. Леоніда Зашкільняка. Львів, 2001. https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
- 11.Коротка історія Чехії і Словаччини / Під ред. П. С. Федорчака. Івано-Франківськ, 1999. <https://toloka.to/t65078>
- 12.Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006. 264 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kril_Mykhailo/Istoriia_Slovachchyny.pdf?
- 13.Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. С. 5 – 36.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnish

[ykh_chasiv_do_nashykh_dniv.pdf?](#)

14.Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924. 236 с.
https://shron2.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Istoriia_Turechchyny_vyd_1924.pdf?

15.Норкус З. Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперій. Пер. з лит. Петро Білинський. Київ: Критика, 2016. 440 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zenonas_Norkus/Neproholoshena_imperiiia_Velyke_kniazivstvo_Lytovske_z_pohliadu_porivnialno-istorychnoi_sotsiolohii_i.pdf?

16.Острогорський Г. Історія Візантії. Львів: Літопис, 2002. 608 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Ostrogorskyi_Georg/Istoriia_Vizantii.pdf?

17.Плохій С. Походження словянських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К.: Критика, 2015. 445 с.
https://shron3.chtyvo.org.ua/Plokhii_Serhii/Pokhodzhennia_slovianskykh_natsii_Domoderni_identychnosti_v_Ukraini_Rosii_ta_Bilorusii.pdf?

18.Польша – нарис історії / за ред.: Влодзімежа Менджецького та Єжи Брацисевича; пер. з пол. Івана Сварника. Варшава: Вид-во Ін-т нац. пам'яті, 2015. 365 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Mendzhetskyi_Vlodzimiezh/Polscha_-_narys_istorii/

19.Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с.
<https://toloka.to/t61890>

20.Чорній В. Історія Болгарії. Львів, 2007. 463 с. <https://toloka.to/t62098>

Тирковић, Сима. Историја српског народа (6 књига). Београд 1981 – 1983.
[https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0_%D1%81%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0_\(%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B3%D0%B0\)](https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0_%D1%81%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0_(%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B3%D0%B0))

21.Тирковић, Сима. Срби међу европским народима. Б., 2009.
https://inslav.ru/sites/default/files/editions/2009_chirkovich_istorija_serbov.djvu

22.Pavlicevic Dragutin. Kratka politicka i kulturna povijest Hrvatske. Zagreb: Hrvatski informativni centar, 1998.
<https://web.archive.org/web/20040630065858/http://www.hic.hr/books/pavlicev/>

23.Šišić Ferdo. PREGLED POVIJESTI HRVATSKOGA NARODA OD NAJSTARIJH DANA DO GODINE 1873. 378 с.
<https://ru.scribd.com/doc/26214314/Ferdo-%C5%A0i%C5%A1i%C4%87-PREGLED-POVIJESTI-HRVATSKOGA-NARODA>